DE NOXIS A MATERNA LACTATIONE NEGATA DERIVANTIBUS...

Gaetano Gibellato

DE NOXIS
A
MATERNA LACTATIONE NEGATA
DERIVANTIBUS

DISSERTATIO INAUGURALIS

AD

LAUREAM MEDICAM OBTINENDAM

A

GIBELLATO CAJETANO

PROPOSITA

IN

CEL. AC PERVETUSTO ARCHIG. PATAVINO

PATAVII
TYPIS PENADA
MDCCCXLIII.

PATRI MEO OPTIMO

PRIMUM STUDIORUM TENTAMEN

ET FILIALEM DILECTIONEM

NUNQUAM DEFUTURAM

DICO

Quum attento examine causas primas nostrarum infirmitatum investigare tentem, eas procedere arbitror pro maxima parte ex primae educationis vitiis. Nec hic sub nomine educationis moralia et scientifica praecepta comprehendimus; at in memoriam essamen revocantes « educat nutrix » hoc sub nomine auxilia quoque colligimus vegetationi primae suppeditata. Quamobrem praesertim ex vitiis lactationis fontem praecipuum morbos subsequos repetere censemus. Natura leges suas immutabiles hominibus obtulit, hi tamen praejudiciis et voluptatibus ducti eas fugere aut laedere omni studio tentarunt, ita ut plane Rousseau sophisma rejicere non possimus; quod scilicet cuncta ex natura perfecta derivent, et, quum in hominum manus incidant, perfectionem amittant. Ut veritas hujus sententiae quadantenus de-

monstretur, praxis antilogica et praeternaturalis in mentem revocetur feminae mercenariae prolis lactationem committendi, ex qua malorum complurium humanitatem affligentium proxima causa procedit.

Utilitate et sanctitate perculsus illius praecepti quod matribus filiorum nutritionem primam jubet, de noxis disserere tentabo quae ex negata lactatione materna procedere possunt, hac faustissima die qua lauream medicam tandem obtineo. Nec mea sententia nova est, nec solus de utilitate lactationis maternae sermonem habere nitor; auctores complures, leges plurium populorum de hoc argumento prolatae meam opinionem confirmant; sed praejudicia et voluptatum, quas natura minime concedit, amor sacras despiciunt leges; prae veritatibus frustra oppositas sententias suadentibus a philantropis et philosophis propositis; qua de re nunquam satis praeceptum hoc repetitum esse censeo quod scilicet matres, quousque ab impedimentis validissimis peculiaribus non arceantur, ubera proli concedere debeant, quippe quod futurum bonum in se includit et genitricis et filii.

Vehementer profecto quovis tempore populorum omnium interfuisse munus lactandi filios, facile intelliget quicunque vel etiam leviter in historiis versatus est. Et sane si ab antiquis exordiamur jam scimus apud Hebraeos hanc praxim diffusam fuisse. Laudabilis haec consuetudo apud Lacedaemones deinde vi-

guit. Ad Romanos deinde transiit hujusmodi consuetudo, atque a religionis praeceptis commendabatur, ritusque ad hoc munus maternum relati instituebantur ut potissimum veri nominis matres honore debito afficerentur, distinguerenturque simul ab iis, quae, omnem prorsus materni muneris curam praetermittentes, nutricibus prolem committunt, nutricibus, inquam, quae sane matrum naturam quodammodo exuisse videntur, cum pretio conductae per summum dedecus suam alienae proli postponere non erubescunt, quaeque hinc cum lacte mercenarios habent affectus. Eo tempore, quo toto fere in orbe terrarum Romanorum imperium diffusum erat, quaenam in urbe domina ditiores laetissimaeque feminae, paucis exceptis, suos partus lacte reficere et enutrire dedignabantur? Quod si maternum hoc inviolabile munus aliquando neglectum, monemur ex Tacito matribus fuisse lege praescriptum; si Caesar ipse cuidam feminae alienam prolem lactanti acerrimus extitit exprobrator; semper tamen tanto in honore sunt habitae, quae filiis ubera praebuissent, ut matris nomen illis tantummodo tribui M. Aurelius jure meritoque voluerit.

Sed postquam mores ad mollitiem lapsi delicatioris vitae commoda luxumque quaesiverunt, capit populos officiorum oblivio, eorum etiam, quae ab ipsa natura sunt constituta, et valde hominibus commendata. Non amplius proinde cura, nobilissima ceteroquin, cives optimos procreandi, non huic muneri satisfaciendi impossibilitas, sed

292

solum divitiarum copia delevit in matribus quod est illis naturaliter insitum, et filiorum educatio alienae sollicitudini demandata atque relicta. Quod quidem suos apud cives Quintilianus graviter deplorabat, illud etiam docendo, nobiliores antiquitus a lacte dando minus abstinuisse matronas. Quod si divitiis accessisset nobilitatis conditio, tunc mulieres, Hebraeis non exceptis, ab hoc munere eximebantur; plebejae non item, quae ex jure mariti ad filios lactandos impelli poterant. Auctores vero omnes medicina imbuti hanc negligentiam condemnant munerum, quae natura imposuit, atque ab illis profecto potissimum exprobrantur mulieres nostrorum temporum; quandoquidem et poetae suis versibus celebrando maternae hujus curae dulcedinem, et physici gravitatem ejus atque necessitudinem ostendendo, medici demum usum frequentissime commendando, ad inviolabilem hujus naturae legis observantiam eas revocant et quodammodo impellunt.

Natura, scilicet mater omnium doctissima atque amantissima, feminas ita instruxit et comparavit, ut eis nihil ad munus praebendi lactis omnino deesset. Quod si omnes mulieres integram a parentibus accepissent constitutionem corporis, eandemque minus vitiassent, si alia illis esset vivendi ratio, si consuetudo socialis, animi levitas, praejudicatae opiniones, effraenata libido, omnis denique generis vitia curam in matribus erga suos amoremque propemodum non extinxissent; usus lactandi filios apud nos pariter ac apud ru-

des plerosque populos invaluisset, talique pacto satisfacta natura ea omnia incommoda, pericula ac mala arceret, quae ex contraria consuetudine in matres natosque solent redundare. Statim ac fetus in lucem prodit pluribus necessitatibus circumagitur quibus nemo praeter matrem auxilium praestare potest. Illius systemata plura novos stimulos recipientia, nova illorum actio, morbi facillime exinde oriundi tales sollicitudines requirunt, ut eas nonnisi femina materno amore infantem prosequens suppeditare possit. Sed quin alia damna ex defectu amoris nutricum procedentia numeremus in memoriam revocare sufficiat mala quae directe a negato lacte derivant. Ut lac puero alicui conveniat necesse est quod neonati aetas lactis aetati respondeat, quod scilicet nutrix eo ipso tempore prolem suam in lucem ediderit, quo sugens ortum habuit; id difficillime contingit; nam saepe nutrices lactandi munus suscipiunt quum per aliquot menses propriis filiis jam lac porrexerint, ideoque illarum partus epocha minime respondet sugentis aetati. Exinde affectiones complures ortum habent.

Et revera vix in lucem susceptus puer indiget statim ut ei tubus intestinalis excremento purgetur, quod appellatur meconium: cui rei nihil magis quam lac genitricis prodesse potest. Lac enim primum statim a partu colostrum dictum purgativam vim habet, ac proinde alimenti vere medicinalis instar pro infante dicendum est. Si colostrum denegetur infanti medicamentis opus

erit ut meconii collectio in intestinis impediatur, et ut facilis crassiori cibo aperiatur via, quod ni contingat saepenumero viscerum obstructiones, et in abdomine tumores oriuntur atque virium depressio, cujus indicia prima esse solent frequentissimi vomitus, adeo ut infantes alieno, quam materno, lacte educati cibos datos rejiciant. Praeterea si qui nutricibus dantur, aut animalium lacte nutriuntur vel mixto victu non raro primis vitae diebus aphthis in ore, in tubo gastro-enterico, colicis, alvi obstipationibus, aut solutionibus diarrhoicis, dysentericis fiunt obnoxii. Quorum omnium evidentissima causa patet. Etenim animalium lac in suis principiis componentibus longe ab humano differt: si quidem ad illius qualitatem facit plurimum pabulatio, aetas et amorum tempus. Uti vero superius monuimus relate ad lactis aetatem, praeter ea quae jam retulimus de purganti activitate colostri, notare debemus lac, cujus secretionis epocha a partu jam distat, crassius esse et magis densum, et inde validiores digerentes vires requirere, quae certe vix nato puero non sunt; exinde saburrae, aciditates primarum viarum, plasticae vitae aberrationes et nervosae innumerae molestiae.

Quid si nutrices non aeque ac matres feliciter prolem enutrire posse dicamus? Quandoquidem postquam novenos menses maternis humoribus adsueverint, nequeunt infantuli sine maximo detrimento ex. gr. ab uno ad aliud lactis genus atque usum transire; diluti videlicet antea, dein-

de crassi densique, ex muliere pacatae indolis antea eliciti, postea ex femina fervidae ardentisque naturae.

Et quamvis morum perversitatem ex vi educationis praesertim pravisque exemplis hausisse quam suxisse cum lacte videamur, tamen quis est unquam qui neget ex usu lactis nutricis passione aliqua affectae detrimenta maxima oriri? Interdum enim terrore subito vel ira percelluntur nutrices, vel aliquo alio modo vehementissime perturbantur, nec tamen sic male affectae abstinent a lacte dando, quum materno careant amore; unde fit, ut in subitum morbum plerumque incidant pueri, convulsionibus et epilepsia corripiantur; quibus profecto morbosis affectionibus toto vitae suae tempore obnoxii fiunt. Praeterquam quod fit saepissime, ut nutrices infantes vitient, iisque latentes morborum dispositiones infeliciter inserant, minus quam decet et oportet sordes eluant, pro lacte cibum difficilis praebeant digestionis, sopientibus etiam adhibitis clandestine substantiis: ex quibus omnibus puerorum sanitas infirmatur, intellectualis facultas opprimitur, ipsa vita aliquando miserrime aufertur. Quare filius qui mercenariae mulieri traditur nutriendus, illi plantae non immerito potest comparari, quae ab eo, in quo nata est, in alienum solum transfertur.

Plures asserunt quod tunc filiis maternum lac negandum sit quum mater ipsa morbo quodam dyscrasico affecta sit, ne puero lac praebeat vi-

tiatum, simulque illi morbum quo ipsa laborat communicet; at facile respondere possumus oppositae quaestioni, nam nullus timor novi morbi concipi potest ex lactatione matris morbo affectae, quum malum idem et filium adgredi facilius potuit, dum per novem menses in utero contentus nulla alia ratione vixit nisi ope relationum quibus matri jungebatur, dum ex ovo, nempe ex organica materiae matris, suam organisationem recepit.

Haec breviter mala sunt, haec damna quae in delicata simul et imbecilla corporis constitutione manifestantur in iis, qui materno lacte minime nutriuntur. Sed natura ipsa quodammodo extollit vocem suam contra matres quae sanctum hoc munus despiciunt, et funesta series incommodorum ulciscitur violata jura infelicium.

Revera postquam mulier peperit, vacuus jam factus clauditur statim uterus, et ad pristinum statum restituitur; unde fit, ut fluidorum illuc impediatur accessus. Hinc etiam consequitur, ut plethora partialis efficiatur in posterum universalis. Quae quidem plethora cum minuatur portionem lactis in mammis, lac praebendo duplex obtinetur effectus. Humor nempe lacteus secretus instar emunctorii est matri et alimentum infanti opportunum.

Ex hoc colligitur quod mammae organa sint quae vices uteri gerunt. Quamobrem admirari debemus quali quantoque studio natura invenerit aequilibrium et vitae oeconomiam, quantam ad hoc adhibuerit sollicitudinem, quan-

tamque solertiam et sagacitatem. Quae sane omnia frustra essent si robur corporis a natura sortita mater naturae crudeliter jura laederet, curasque aspernaretur. Ut sensim in uberibus lacteus humor colligitur, elicitur etiam infantuli suctu, atque ita spatio temporis interposito reducitur aequilibrium, unicum vitae et sanitatis indicium, muliere in statum pristinum restituta. Quae quidem utilitas ignoratur ab iis quae suam prolem tradunt nutricibus, quaeque propterea, beneficio lactandi cessante, topicis et universalibus etiam morbis crudeliter opprimuntur.

Mammae post uterum primaria organa his in casibus crudeliter afficiuntur; et si minus in toto organismo lethales producuntur effectus, plerumque tamen pulchritudinem teretesque formas amittunt. A lacte suppresso ac retroeunte cum localia tum universalia incommoda derivantur. Cum in uberibus consistit, eadem intenduntur, inflantur, dolent, inflammantur: suppuratio subsequitur, ac saepe scirrhosa durities. Si retrocedat, metastases in promptu sunt, indeque in diversis corporis partibus lactescentes tumores erumpunt. Haec a clarissimo Fanzago habemus illiusque opinionem Physiologi et Pathologi celeberrimi amplectuntur. Hi tumores saepe malum exitum habent; et observatione dignum est indurationes hujusmodi saepe in occultos, et post plures annos in exulceratos cancros transire. Nec tristes hos exitus impediunt omnino medicamina sic dicta antilactea quibus tantam tribuerat virtutem empiri-

ca medicina. Maxima utilitas accederet medicinae si ex pharmacologiis supradicta medicamina antilactea, quae plerumque contraindicantur, deleentur; effectum enim desideratum rarissime praestant et praeterea non raro, si lactis secretio supprimatur localis, tamen humor intra organismi limites retentus, tamquam potentia nocens nova organa adgreditur et ibi colligitur.

Sed stimulus lactis semper urgens solam nunquam potest congestionem producere: agendo enim veluti corpus externum majorem vel minorem excitat inflammationem; hinc gravissimae commotiones, hinc dolorum acerbitas sub axillaribus glandulis propagata, quae grave afferunt detrimentum. Resolutio hoc in casu difficiliter haberi potest. Facilis subsequitur suppuratio, sed longa tamen, varia et permolesta haud raro incommoda parit. Gradatim ipsa sibi aperit viam, nec antea cessat, quam glandulam omnino consumpserit: quod si sanetur, contingere nullo modo potest, ut in pristinam formam atque integritatem mammae restituantur.

Alter ex effectibus, qui plerumque infeliciter solent oriri, est scirrhus propter peculiarem structuram hujus organi atque dispositionem. Et quoniam de scirrho jam dictum est, facile incidimus in cancri recordationem, qui illum veluti necessario sequitur cum eoque sociatur, si ab initio statim scirrhi origini et progressibus obstari nequit.

Hujusmodi tamen incommodis non solae

mammae afficiuntur; etiam uterus, cum nequeat plenitudini humorum affluentium resistere, damna subit eo graviora, quo minus ejus structura et actio physiologica noscitur. Et re vera inflammatio, quam iisdem subsistentibus causis in mammis oriri vidimus, oritur etiam in utero. Et metritis quoque, uti de mastitide diximus, facile in indurationem uteri vel etiam scirrhum aut degenerationem cancerosam transire potest.

At non modo uterus et mammae afficiuntur, quin immo et alia organa in compassionem feruntur, nec casus desunt in quibus ex lacte puero negato novae formationes hic illic in organismo contingant, quas inter praecipue polypi, mycoses etc.

Ad damna hoc ex fonte derivanda metrorrhagiae quoque pertinent. Inter causas enim ex quibus in puerperio metrorrhagia producitur, crudelis usus procul dubio est recensendus lac infantibus denegandi. Et sane in eo viscere collecta sanguinis quantitas a lochiis etiam adaucta minimorum dilatat oscula vasculorum, quae sanguinis illuc affluentis perenni nequeunt compressioni resistere. Hoc in casu si quod haberi potest remedium efficax, habetur praesentissimum in suctu lactis, constituto hic veluti centro derivationis ab ipsa natura quaesito.

Incommodus ille fluxus et fastidiosus, de quo tam saepe queruntur feminae, quique a plerisque *fluor albus* et a medicis leucorrhoea nuncupatur, originem habet non raro ex eo quod nimis cru-

deliter lac infantibus negatum est. Ex facta observatione ab hominibus fide dignis jam constat, eas omnes fere mulieres, quae a lacte praebendo abstinent, hoc affici incommodo; non item illas, quae hac in re providentissimas naturae leges sequuntur. Sed superius jam diximus, quod effectus malus negatae lactationis saepe etiam ulterius progrediatur, et in subdolis gravissimisque morbi processibus, qui vel simultanee vel separatim oriuntur, in aliis oeconomiae animalis partibus manifestatur.

De quorum processuum origine atque conformatione loquentes, non est cur adeo exagitatam quaestionem proferamus in medium et pertractemus; utrum videlicet fiant metastases ex motuum consensu, sive ex reali materiae translatione. Indicasse enim sufficiat, multas ab illustr. pathologo Buffalini factorum species referri, quorum vi a postrema hac opinione nobis recedendum non esset. Sed quaenam media, quaenam viae unquam indicatae jam et verosimilis transvectionis materiae? Num cellulares, ut opinantur Haller et Wanswieten? Num membranacea Rasorii porositas, aut facultas lymphaticorum absorbens perillustr. Fanzago? Dubitanti nil respondere possumus, nisi quod hucdum arcanum densissimo velamine tegatur.

Ad metastasin procul dubio referatur oportet crudelissimus quidam morbus, saepe lethifer sic dictus peritonitis, cujus causa undenam certius repetenda quam ex vitiosa et culpabili filios nu-

triendi neglectione? Animadvertatur, quaeso, parumper quomodo operetur natura, et facile erit cognoscere ita eam mulieribus consuluisse, ut illico post partum ejusmodi fiat rerum mutatio, ut quod antea fetus in utero nutritioni inserviebat, ad nutriendum neonatum in mammas transeat; ac proinde si id aliquo casu nequeat contingere, omnia ea damna, quae ex metastasi producuntur, facile oriri necesse est. Favet huic opinioni observatio facta, mulieres, quibus in mammis servatur lacteus humor et suctu elicitur, hujusmodi detrimenta non experiri. Adde quod et menstruus fluxus, tempore quo lactis secretio viget, sileat; unde patet quod vires suas natura impendat ad novum humorem procreandum. Relate vero ad opinionem allatam de peritonitide a metastatico transgressu lactis originem sumente, anatomico-pathologicas observationes quoque ad sententiam confirmandam in medium ferre possumus, etenim cadavericae autopsiae peritonitide puerperali confectarum detegunt in plerisque casibus pseudomembranam materiae lacteo caseo similis, ventris viscera circumdantem, inventam fuisse, et cavitates thoracicam et abdominalem odorem seri lactis perspicue obtulisse.

Qui puerperis aliquando praesto fuere, meminerint observasse ad loca inguinibus et matricis lateri proxima quosdam tumores post partum feminam aliquando corripere non sine sensu doloris; qui tumores a doctissimis lymphatica vel lactea indole praediti in textu cellulari adiposo

vel in majoribus uteri ligamentis sedentes notati sunt. Hi majora vasa sequentes viam sibi aperiunt musculos inter psoas et iliacos. Eidem pariter causae in inferioribus partibus et in lumbis tribuendi censentur gurgites, qui, cum a febre puerperali originem habeant, a lactis ibidem collecti penetratione pendere videntur. Quoniam lactis secretione in puerperis impedita, uterus inde laborat, lactescentesque tumores in artubus ac prope lumbos gignuntur.

Sed quocunque oculos convertamus, periculosi ubique nobis sese offerunt effectus lacteae metastasis, magis tamen vel minus ex affecti visceris qualitate. Jam inde a temporibus Hippocratis notatum fuit in febri puerperali delirium symptoma esse metastasis in cerebro extimescendae.

Mirum sane quod narratur de quadam femina, quae cum a lacte dando abstineret, singulis mensibus, diebus paucis ante menstrua, in summis pedum et manuum digitis doloribus atrocissimis cruciabatur, nec antea liberam se sentiebat, quam affectis ex partibus certam puri lactis exsudasset quantitatem. In ipsis circulationis fontibus, in corde et majoribus vasis feminarum vitae struuntur insidiae, si lactis usum praebendi negligant. Exinde quoque ascites lacteae originem habent. Etiam plura exanthemata, et praesertim impetigines a lactatione neglecta deduci possunt.

Si quis attente considerare vellet quibus de causis saepenumero fiat, ut oculorum acies laedatur, facile cognosceret, quemadmodum naturalium

suppressiones evacuationum, quemadmodum metastases per exanthemata retroacta, ita et lactis metastasin in ejusmodi causarum numero esse ponendam. Sic oculorum affectiones quaedam, et recurrentes speciatim ophthalmiae, quibus mulieres obnoxiae evadunt, fortasse melius explicarentur, si ad eandem recurrendum esset causam. Huc praesertim hypogala pertinet; hoc in casu curam ita decet dirigere, ut ad debitum mammae munus revocentur. Materiarum collectio ab oculo male adfecto hoc removetur pacto, atque effectibus simul causaeque medela praesto est.

Ex dictis vero nemo putet quod singulis indiscriminatim matribus alendi suos injungere officium velim.

Haud raro profecto fit, ut mater sive ex eo quod lacte careat, aut sit orbata papillis, vel ipsas majores habeat sive ultra normam minores, nullo prorsus modo filios lactare valeat. Ad id pariter impar vel minus apta evadit si contagioso morbo laboraret; si aliquam ad phthisim praesertim hereditariam dispositionem praeseferat; tum enim ex humoris continua jactura facile consumptio succedere posset infirmae genitricis; si ad arthritidem, rhachitidem, epilepsiam, scrofulas aliosque systematis lymphatici morbos esset disposita; si corpore tam infirmo et delicata adeo constitutione, ac exquisita nervosi systematis sensibilitate praedita, ut proinde convulsionibus et nervosis adfectionibus cruciaretur, si enim suos proprio lacte nutriret natos et sibi et filio ob magnum nervosi

systematis in lactis secretione influxum, detrimentum maximum adferret. Posset etiam contingere, ut mater nimis aetate provecta sit, et propterea viribus destituta et organicis mammarum vitiis obnoxia. Adde praeterea quoscunque morbos acutos, febres praeter modum inflammatorias; in quibus singulis consultius agunt mulieres si a lacte praebendo abstineant.

Quidam medici vero et naturalistae a munere lactationis etiam feminas morbo affectas non excludunt, quum saepissime observarent, et morbo acuto gravissimo correptas ullum damnum a lacte concesso nec recepisse nec filiis communicasse. Quamquam vero celebres auctores hanc sententiam proferant, eam indiscriminatim amplecti logicum non judicamus.

Relatis casibus exceptis, semper matri lactatio prolis committenda.

Nunc vobis sermo sit, o matres. Quod huc usque dixi non meum sed naturae praeceptum est non despiciendum. Filios vestros mercenariae nutrici nolite tradere, sed vos ipsae uberibus enutrite. Non vos leves molestiae, non labor aliquis tenuis, non breves vigiliae a lactando deterreant, nam salutis vestrae et pulchritudinis sollicitudo, prolis bonum et prosperitas levia lactationis incommoda largo praemio remunerant.

Nec physica solum conditio infantis lactationem maternam suadet, quin immo et ipsa moralia praecepta ad hoc munus adimplendum impellunt; ex hac enim prima nutritione prolis amor

fundamentum firmum grati animi perennis erga genitricem invenit, vix a nudis legibus sperandus, quae dilectionem filii erga parentes jubent; magis enim quam ortus, natorum animos in genitores devincit grati animi sensus ob sollicitudines et curas ad optimae institutioni morali et physicae educationi favendum donatas.

THESES DEFENDENDÆ

I.

Morbi, quos saepe matres accusant ut a lactationis munere liberentur, non raro, medicorum sententia, insufficientes judicandi sunt, ut illae sanctum officium recusent.

II.

Lactatio materna non modo physicae, sed etiam morali prosperitati nationum prospicit.

III.

Difficilius Toxicologi munus in determinanda dosi certa, qua veneficium habetur ex assumpto veneno, consistit.

IV.

Differentia inter impetigines et exanthemata non in durationis tempore diverso consistit, ut plures censent, sed in diversitate textus adfecti.

V.

Nervus non sentit.

308

VI.

Morborum numerus cum populatione increscente augetur.

VII.

Methodus exspectativa ceteris omnibus methodis therapeuticis saepe praeferenda.

